

4. Дяченко В. А. Микола Дмитрович Леонтович. Київ: Муз. Україна, 1985. 134 с.
5. Роздобудько І. Прилетіла ластівочка. Роман. Київ: Нора-Друк, 2018. 304 с.
6. Роздобудько І. Розмова з успішною жінкою; розмовляла Є. Кононенко. *Українська культура*. 2007. №4. С. 14-15.

Чура Катерина,
 здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
 Тернопільський національний педагогічний
 університет імені Володимира Гнатюка,
ckaterina338@gmail.com
Науковий керівник:
 кандидат філологічних наук, доцент
Бородіца Світлана

ПОЕТИКА ОБРАЗУ ГОЛОВНОГО ПЕРСОНАЖА В РОМАНІ «РАЙ» В. БАРКИ

В історії української літератури ХХ століття творча спадщина В. Барки має надважливе значення. Свій письменницький талант він розкрив в еміграції, бо на теренах України «панував антилюдяний більшовицький режим з кривавими репресіями та догмами соціалістичного реалізму» [2, с. 12]. Зокрема, в романі «Рай» автор викривав, з одного боку, той «комуністичний рай», а з іншого – показав намагання особистості вижити у ньому. На думку Ю. Коваліва, з якою ми погоджуємося, В. Барку «бентежили питання збереження людської душі за будь-яких, навіть екстремальних обставин, беручи

до уваги межову ситуацію, екзистенціали страху і смерті» [3, с. 70]. Ці мотиви простежуємо упродовж усієї сюжетної канви.

Головний персонаж роману – Антон Никандрович Споданейко – професор слов'янської філології, інтелігент, критично мисляча людина з добрим серцем, але слабка фізично. А все через те, що вже в молоді літа встиг побачити «земний рай СРСР», перебуваючи на соловецькому засланні. Здається, після тяжких років каторги, що вбивали людину, і фізично, і морально, Антон Никандрович стане одним із загальної «сірої маси». Але В. Барка через складний образ Споданейка демонструє всю велич особистості, котра не кориться, незважаючи на антигуманність більшовицького режиму, що вбивав у людині все людське, обернувши її на маленький гвинтик системи, котра не має права на власну думку, особистий простір, бо «сила, ворожа людям, від народження змушує, під страхом знищення, ставати іншими, ніж вони хотять» [1, с. 101].

Смертельну небезпеку ніс комуністичний режим, який проникав усюди, навіть, за словами Туркота-Семидзвонника, «побудували механізми, що відзначають кожну думку під черепом» [1, с. 34]. Та Антон Никандрович не кориться йому. Може здатися, що професор вірний системі, адже боїться за власне життя, бо розуміє, що у п'ятдесят вісім років він вже не витримає каторги. Тому справжнім Антон Никандрович буває у снах та своїх записах, які ховає у книгах.

Головний персонаж у романі «Рай» постає людиною, готовою прийти на допомогу. Коли він бачив, що студенти дійсно потребували допомоги (захворіла мати Зінченка, Довгань захворів на пневмонію і був змушений їхати на курорт в гори та ін.), завжди допомагав, чим міг: «В серії дрібних блокнотів стариган укладав реєстр крайніх нужд молодих людей і діяв згідно з наміченим на його основі пляном. Придбавав підручники та літературні новинки негрошовитим студентам» [1, с. 157]. Учений понад усе любить свою професію, знає: «тільки бджолина систематичність і терпеливість муравля служить запорукою успіху» [1, с. 131]. Своєю доброю душею та працьовитим

характером він робив усе можливе, навіть платячи власним здоров'ям, щоб допомогти студентству. Дізнавшись, що в університеті навчання буде платним, а виплати стипендій скорочують, «підрядився читати величезні курси на сесії заочного сектора. Читав щодня по вісім і десять годин, щоб заробити потрібні гроші; навіть його титанічна витривалість почала спадати – він худнув, бліднув, западав щоками, очі йому робилися глибокі і якісь аж сиві. І ходив він згорбившись дужче, ніж звичайно. А таки витримав: дочитав свої курси до кінця і після того полежав у ліжку з тиждень, вийшов у світ, повеселішавши і випроставшись» [1, с. 158].

Антон Никандрович – високо релігійна особистість. Виконуючи заповіт батька, читаючи Печерський Патерик, сам ставить до життя, як чернець «звик до крайнього самообмеження в матеріальних потребах; зосереджувався думками на питаннях етичного порядку передусім; стежив хто з людей, йому відомих, потребує допомоги, і з непідробленою тихою смиренністю пропонував послуги» [1, с. 156]. При більшовицькому режимі, коли християнська віра перебувала під жорстокою заборонаю, Споданейко проповідує християнську мораль, стверджує, що спасіння людей лише у вірі в Ісуса Христа: «Доки будуть немилосердні, що вимолочують надприбуток з істоти ближнього, – стоятиме кривава, червона, сатанинська примара. Спаситель учив, благав, розп'явся на хресті: нічого не помагає! Ну, то нехай пекельний бич підступить» [1, с. 278].

Антон Никандрович Споданейко, хоч і фізично слабкий, проте його моральний дух залишається надзвичайної сили. Всією своєю натурою він «прагнув гармонійного узгодження всесвітнянського гуманізму на основі євангельських істин – з принципом вільного і всебічного розвитку фізичних та духовних спроможностей кожного окремого народу як державної нації» [1, с. 154]. Тому й противився людському гнобленню тоталітарною системою. Він не був ані соціалістом, ані націоналістом, а просто хотів жити за моральними людиноцентричними цінностями, що суперечили більшовицькій ідеології, жити

«в сім'ї вольній», без чужинецького ярма, знуцання, переслідування, терору, концтабору, конфіскації майна, Івана Івановича» [1, с. 344].

Споданейко не був голосливим. Тому пішов добровольцем під час Другої світової війни, щоб боротися «“не за що”, а “від чого”» [1, с. 246], бо переслідування, зникання людей, гвалтування жінок, постійний страх за власне життя та життя близьких, як чорна хмара, стояли над Україною. Антон Никандрович знав: українська держава ще буде вільною, «такої України ще немає, але буде, в це Антон Никандрович вірив, як в нерушимість Печерської лаври» [1, с. 344].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барка В. Рай: роман. Харків: Фоліо, 2009. 348 с.
2. Ковалів Ю. Василь Барка: про письменника-дослідника В. Барку. *Слово і час*. 1992. №2. С. 11-12.
3. Ковалів Ю. Літературні силуети. Василь Барка. *Слово і час*. 2018. №7. С. 70-73.